Безпека життєдіяльності

Харків, 2002

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
РАДА РЕКТОРІВ ХАРКІВСЬКОГО ВУЗІВСЬКО ЦЕНТРУ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСІТЕТ "ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ"
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНСЬКИЙ ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

ТЕЗИ

доповідей науково-методичної конференції
"БЕЗПЕКА ЖИТТЕДІЯЛЬНОСТІ"

Україна, Харків

УДК614.8(075.8)

Тези доповідей науково-методичної конференції "БЕЗПЕКА ЖИТТЕДІЯЛЬНОСТІ". Харків, 2002. - 98 с.

У збірнику приводяться тези доповідей науково-методичної конференції «Безпека життєдіяльності», в яких розглянуто питання пов'язані з проблемами небезпеки підприємств, сільського господарства, транспорту та оточуючого середовища, безпеки людини у сучасних умовах, моніторінгу навколишнього середовища, ролі інформаційних та експертних систем у вирішенні питань безпеки життєдіяльності, а також робота спілки фахівців з питань БЖД у м. Харкові.

Збірник упорялкували : Березуцький В.В.
Кононенко Н.А.

ЗМІСТ

I.	Проблеми безпеки життєдіяльності Харківщини-шляхи вирішення, перспективи	7
II.	Навчання з наукового напрямку БЖД	17
III.	Небезпеки підприємств, сільского господарства, транспорту та оточуючого середовища	35
IV.	Сучасні техніка та обладнання захисту природи та людини	48
V.	Моніторінг навколишнього середовища	60
VI.	Безпека людини в скчасних умовах	73
VII.	Інформаційні та експертні системи у вирішенні питань безпеки життєдіяльності	87
VIII.	Робота спілки фахівців з питань БЖД м. Харків.	94

розробляти спосіб і умови складування отруйних відходів виробництва. Поки що у цьому напрямку ніяких досліджень не проводиться. Питання складування відходів стоїть гостро не тільки на ВАТ „Оріана", але і на всіх виробництвах.

КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ РЕЖИМОМ ЗАРЕГУЛЬОВАНИХ РІЧОК.

О.Г.Васенко, Ю.А.Ільєвська, А.В.Ільєвський

УкрНДІ екологічних проблем, м. Харків

Вирішуючи задачі, пов'язані з малими зарегульованими річками України, не можна залишати без уваги річки, що не зарегульовані. Не зарегульовані річки, що знаходяться в одному регіоні з зарегульованими, можуть стати своєрідним еталоном для зіставлення й аналізу і послужити моделлю для організації «правильного» процесу регулювання стоку, особливо у випадках, коли неможливо одержати ретроспективну інформацію про водність й екологічний стан тієї чи іншої річки. Не можна також залишити без уваги середні та великі річки, тому що кінець кінцем в них впадають малі річки і з ними утворюють єдину водну мережу. До того ж надмірно зарегульована велика кількість малих річок, що впадають в одну середню, істотно впливають на останню з точки зору її водності.

Річки використовуються людиною інтенсивніше ніж інші об'єкти природи. Сьогодні необхідність охорони річкових систем (захист від забруднення, зниження ступеня впливу, відновлення) стає особливо гострою. Охорона, у свою чергу, вимагає наявності екологічних стандартів якості, що лягли б в основу інтегрованого управління водними ресурсами в басейні тієї чи іншої річки. У Світовій природоохоронній стратегії вказані

три основні цілі: забезпечення стійкості екологічних процесів і систем підтримки життя; збереження генетичної різноманітності; забезпечення стійкого використання видів і екосистем.

Виходячи з зазначених цілей, фахівцями були визначені інструменти, що допомагають організувати процес управління з урахуванням інтересів різних користувачів, при цьому було встановлено, що природоохоронні інтереси складають 55%, інтереси питного водопостачання – 14%, інтереси жителів у нижній течії зарегульованого водотоку – 12%, інтереси зрошення, промислового водопостачання і рекреація займають останні місця.

Для організації водоохоронної діяльності на малих річках у залежності від їхнього екологічного стану пропонується прийняти таку класифікацію:

- **недоторкані річки** (ці річки повинні бути збережені в їхньому природному стані, тому кращим варіантом управління для них є підтримка в незмінному стані);
- **річки, в яких збереглася висока якість води і середовища** (ці ріки на території басейну підлягають охороні і повинні бути частково захищені від господарської діяльності);
- **зарегульовані річки, на яких є забір води і скидання забруднюючих речовин** (такі річки вимагають проведення заходів, спрямованих на зниження антропогенних тиску);
- **річки, що частково деградували** (на таких водотоках необхідно провести комплекс заходів щодо відновлення колишніх гідрологічних характеристик, поліпшення якості води, відновлення структури водних біоценозів і очищення прибережних територій);
- **річки, що деградували** до такого ступеня, що їх треба залишити без уваги, тому що відновлення їх буде або занадто витратне, або неефективне.

На відміну від концепції управління господарською діяльністю на ділянці річки, у випадку зарегульованих річок доцільно перейти до концепції управління водним режимом басейну річки з усіма її зарегульованими притоками, тобто – відновленню всього річкового середовища в сукупності з врахуванням усіх наявних інтересів і видів діяльності. Звідси витікає можливість сформулювати на основі гідрографічного підходу територіально-басейновий таксон у вигляді річки зо всіма її зарегульованими і вільними притоками і всією господарською інфраструктурою. Такий таксон, по суті, являє собою одиничний модуль, на які можпа поділити в ієрархічному відношенні всю гідрографічну мережу будь-якої адміністративної області. Цей модуль використовується для гідрологічних розрахунків і водогосподарського планування. Сукупність модулів на річці більш високого порядку розглядається як окремі гідрологічні елементи для аналогічних розрахунків. Використання такої концепції буде різним у різних областях України, що обумовлено неоднаковістю споконвічних адміністративних, господарських і природних факторів.

Управління річковим басейном припускає роботу на всій довжині малих річок, від їх джерела до витоку. При цьому необхідно одержати визначені представлення про структуру малої річки, її функціональні можливості, господарську діяльність на ній та екологічний стан. Такі представлення можна одержати, якщо розглядати малу річку як систему взаємозалежних фізичних градієнтів і супутньої їм біоти. Основна увага в цьому випадку приділяється геоморфологічним і гідрологічним особливостям, що визначають лімітуючи умови для біологічних співтовариств і до яких ці співтовариства спроможні пристосуватися.

Якщо проточні екосистеми розглядати як системи наборів фізичних властивостей (ширина русла, витрата річки, обсяг надходження наносів і т.ін.), неоднакових по всій довжині русла від джерела до гирла і з

характерними для кожного набору біологічними властивостями, то можна скласти прогноз змін, як у біологічних співтовариствах, так і морфологічних характеристиках малої річки в цілому.

Використання в подальшому цієї концепції в аналізі зарегульованості малих річок дасть можливість оцінити ступінь впливу на кожну річку низької інтенсивності течії і будівництва гідроспоруд для всіх приток басейну річки, а також одержати узагальнені дані для басейнів річок однієї природної зони.

Таким чином, розробка науково обґрунтованого підходу до експлуатації водних ресурсів малих річок басейну Дніпра повинна містити в собі, поряд з аналізом стану їх зарегульованості, розробку комплексу природоохоронних заходів, що включали би засоби відновлення річок як проточних екосистем.

Прийняті в тому чи іншому регіоні стратегії відновлення річок повинні ґрунтуватися на чіткому розумінні процесів, які потрібно відновити і зберегти, визнанні суспільних цінностей і відповідальності, кількісному аналізі екологічних умов, якості інформації, що використовується, і конкретності обумовлених альтернатив.

Наукове видання

ТЕЗИ

доповідей науково-методичної конференції

"Безпека життєдіяльності"

Підп. до друку _____

Формат 60x84 1/16 папір газетн. Друк –різографія.

Умовн. – друк. Арк. Облік-вид. Арк Тираж - прим.

Зам. ціна договірна

Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

61002, Харків, вул. Фрунзе 21

Ч.п. Азамаєв, 310144, Харків, вул. Героїв Праці 17, к.470